

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas

Siunčiama elektroniniu paštu:

LR sveikatos apsaugos ministrui
Jurui Poželai
El. paštas: juras.pozela@sam.lt

Kopija:

LR sveikatos apsaugos viceministrui
Valentin Gavrilov
El. paštas: valentin.gavrilov@sam.lt

LR Finansų ministerijos
Europos Sąjungos struktūrinės paramos valdymo departamento direktorei
Loretai Maskaliovienei
El. paštas: loreta.maskalioviene@finmin.lt

2016 m. balandžio 26 d.

DĖL ES SVEIKO SENĖJIMO PRIEMONĖS

Gerbiamas Ministre,

Senstanti visuomenė – vienas didžiausių šių dienų iššūkių tiek Europoje, tiek Lietuvoje. Senjorą įsivaizduojame kaip sergantį, vienišą, nesavarankišką, neretai ir negalią turintį asmenį, gyvenantį nepritekliuje. Dėl tokios situacijos ir prastėjančios demografinės padėties pradedama daugiau dėmesio kreipti į patį senėjimo procesą, kurio nė vienas neišvengsime. 2012 metai Europoje buvo paskelbti aktyvaus senėjimo bei kartų solidarumo metais ir pradėta akcentuoti sveiko senėjimo sąvoka. Nevyriausybinių organizacijų (toliau NVO) kreipia didelį dėmesį ir aktyviai prisideda prie šios problemos sprendimo tiek ES, tiek Lietuvoje. Manome, kad sveikas senėjimas yra tvarios valstybės garantas socialine bei ekonomine prasme, o pilietinės organizacijos turi prisiimti aktyvesnį vaidmenį šiame procese.

Atsižvelgdamas į patvirtintą 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų programą, Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministras patvirtino priemonių įgyvendinimo planą, kuris turėtų pagerinti esamą situaciją ir 2015 m. rugpjūčio 11 dieną sudarė Sveiko senėjimo įgyvendinimo Priežiūros komitetą, kuriame balso teisę turi 7 Sveikatos apsaugos ministerijoje ar jai pavaldžiose institucijose dirbantys asmenys. Nors išskelti konkretūs tikslingi ir reikalingi uždaviniai, tačiau jų įgyvendinimas yra ne iki galo suformuluotas pagal 2014–2020 metų ES fondų investicijų veiksmų programą, paliekant bendruomenines ir ne pelno organizacijas, tiesiogiai dirbančias su senjorais, nuošalyje. Tik 2016 m. sausio 15 d. į stebėtojų tarpą buvo įtrauktas vienintelis NVO atstovas, atstovaujantis Nacionaliniam skurdo mažinimo organizacijų tinklui, vienijančiam daugiau

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas

nei 50 NVO, veikiančių socialinės atskirties ir skurdo mažinimo srityje. Šio tinklo nariai yra tarptautinės ir nacionalinės organizacijos, tokios kaip „Caritas“, „Raudonasis Kryžius“, Maltos ordino pagalbos tarnyba ir kt.. Jos turi patirties įgyvendinant didelius sveikatingumo projektus ir gali pritaikyti gerąją tarptautinę patirtį. Manome, kad NVO atstovų įtraukimas į Priežiūros komitetą įvyko per vėlai, nes priemonės įgyvendinimo planas jau buvo patvirtintas (NVO neturėjo galimybės pasisakyti dėl planuojamų įgyvendinti veiklų).

Atkreipiame dėmesį, kad Priežiūros komitete yra nepakankamai pilietinei visuomenei atstovaujančių organizacijų / bendruomenių, o įtrauktosios neturi balso teisės. Taigi šis komitetas turi informacijos asimetriją ir negali įvykdyti savo pareigybės, kurios nurodytos Sveiko senėjimo užtikrinimo Lietuvoje 2014–2023 m. veiksmų plano tikslų, uždavinių ir priemonių, finansuojamų 2014–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų, valstybės biudžeto ir kitomis lėšomis, įgyvendinimo Priežiūros komiteto darbo reglamento, patvirtinto LR sveikatos apsaugos ministro 2015 m. rugpjūčio 11 d. įsakymu Nr. V-941 „Dėl Sveiko senėjimo užtikrinimo Lietuvoje 2014–2023 m. veiksmų plano tikslų, uždavinių ir priemonių, finansuojamų 2014–2020 m. Europos sąjungos struktūrinių fondų, valstybės biudžeto ir kitomis lėšomis, įgyvendinimo priežiūros komiteto darbo reglamento patvirtinimo“ (toliau – Priežiūros komiteto darbo reglamentas) III skyriaus „Priežiūros komiteto narių pareigos ir teisės“ punktuose:

6.1. pagal kompetenciją teikti Sveiko senėjimo užtikrinimo veiksmų plano tikslų, uždavinių ir priemonių vykdytojams reikalingą informaciją teisės aktų nustatytais terminais;

6.2. pagal kompetenciją inicijuoti pasiūlymų sveikatos apsaugos ministrui, savivaldybėms, sveikatos priežiūros įstaigų vadovams teikimą dėl vyresnio amžiaus žmonių sveikatos gerinimo bei kompleksinių sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo ir kokybės pagyvenusiems ir senyvo amžiaus žmonėms gerinimo;

6.4. pagal kompetenciją analizuoti ir teikti pastabas, pasiūlymus dėl Sveiko senėjimo užtikrinimo veiksmų plano tikslų, uždavinių ir priemonių vykdytojų teikiamą derinti dokumentų teisės aktų nustatytais terminais.

Pažymime, kad apie bendruomeniškumo skatinimą, nevyriausybių organizacijų, bendruomenių, verslo ir valdžios institucijų bendradarbiavimą taip pat rašoma 2014–2020 metų Europos Sąjungos fondų investicijų veiksmų programos 8.4.2 uždavinio veiklų aprašyme:

6 punkte: „Tikslinių gyventojų grupių įgalinimo aktyviai dalyvauti sveikatos priežiūros veikloje didinimas. Investicijomis bus stiprinamas atitinkamų pacientų, NVO, vietos bendruomenių ir sveikatos priežiūros specialistų bendradarbiavimas, lygiavertė partnerystė bei sveikatos raštingumas nustatytoje srityse, taip pat sudarant sąlygas sveikatos priežiūros paslaugas rinktis pagal sveikatos priežiūros įstaigų veiklos rezultatus, teikiamų paslaugų kokybę ir saugą“;

7 punkte: „Sveikatos gerinimo programų savivaldybėse parengimas ir įgyvendinimas, siekiant mažinti vietos gyventojų sveikatos netolygumus. Numatoma finansuoti valstybės ir savivaldybių atstovų, sveikatos srities profesionalų, verslo institucijų, NVO ir bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimo ir kompetencijų stiprinimo projektus, skirtus parengti ir įgyvendinti bendruomenių sveikatinimo programas“.

Taip pat Lietuvos Respublikos partnerystės sutartyje (2014 m.), punkte 1.1.2.3.2 Skurdo ir socialinės atskirties mažinimas rašoma, kad *sprendžiant skurdo problemą bus siekiama užtikrinti ekonominių priemonių, ADRP bei socialinės įtraukties priemonių suderinamumą ir bendrą veikimą*

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas

bei vienodą tinkamos kokybės socialinių ir sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumo lygį visiems šalies gyventojams, ypač skatinant perėjimą prie bendruomeninių paslaugų.

Nepaisydama anksčiau išdėstytų įsipareigojimų, Sveikatos apsaugos ministerija neįtraukia NVO sektoriui atstovaujančių organizacijų į Sveiko senėjimo priemonės įgyvendinimą, o tai sąlygoja nepakankamą pilietinės visuomenės įtraukimą priimant sprendimus.

Taip pat norime atkreipti dėmesį, kad Priežiūros komiteto darbo reglamento III skyriaus „Priežiūros komiteto narių pareigos ir teisės“ 6.5 punkte yra nustatoma, kad Priežiūros komitetas laikysis *skaidrumo, nešališkumo, konfidencialumo, teisingumo, sąžiningumo ir protingumo principų*, tačiau priemonės derinimo procesas ir įtraukti pareiškėjai bei partneriai leidžia dvejoti šio komiteto skaidrumu ir nešališkumu. Šiuo metu šiai priemonei teikti paraiškas ir būti projektų partneriais galės komitete balsavimo ar stebėjimo teisę turinčios institucijos, kurių steigėja yra Sveikatos apsaugos ministerija. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad priemonės Priežiūros komitete balso teisę turi tik SAM atstovai ir į priemonę kaip pareiškėjai arba partneriai įtrauktų organizacijų atstovai. Kiti galimi pareiškėjai arba partneriai, kurie nėra įtraukti į Priežiūros komitetą ir kurių steigėja nėra SAM: Klaipėdos universitetas, Lietuvos sporto universitetas. Pastebime, kad didžioji dalis Priežiūros komiteto narių (turinčių balso arba stebėtojo teisę) yra finansiškai suinteresuoti dėl jų atstovaujamų institucijų.

R e k o m e n d u o j a m e:

1. Įtraukti bent vieną iš didžiųjų nevyriausybinų organizacijų į Priežiūros komitetą su balso teise.

Priežiūros komiteto darbo reglamento II skyriuje *Priežiūros komiteto funkcijos* nurodyta:

5.2. vykdyti Sveiko senėjimo užtikrinimo veiksmų plano tikslų, uždavinių ir priemonių rezultatų ir rodiklių įgyvendinimo vertinimą ir stebėseną, užtikrinti jų pasiekimą;

5.3. užtikrinti, kad Sveiko senėjimo užtikrinimo veiksmų plano tikslai, uždaviniai ir priemonės būtų įgyvendinami pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės aktuose bei kituose dokumentuose nustatytus reikalavimus;

5.4. punkte užtikrinti projektų, įgyvendinančių Sveiko senėjimo užtikrinimo veiksmų plano tikslus, uždavinius ir priemones (toliau – projektai), tęstinumą;

Manome, kad nevyriausybines organizacijas puikiai įgyvendintų šias funkcijas, nes turi ilgametės patirties, vykdo veiklą visoje Lietuvoje ir gali įvertinti situaciją skirtingose vietovėse bei ją palyginti. Tai leistų pritaikyti sukaupą tarptautinę patirtį ir užtikrintų suderinamumą su NVO jau pradėtais darbais, pavyzdžiui, Maltiečiai teikia licencijuotą socialinės globos paslaugą, Raudonasis Kryžius teikia slaugos paslaugas namuose, o „Caritas“ teikia savanoriškas socialines paslaugas namuose vyresnio amžiaus asmenims.

Remiantis priemonės Priežiūros komiteto reglamento III skyriaus *Priežiūros komiteto narių pareigos ir teisės* 7.6 punktu, būtina *vadovautis kitų šalių patirtimi ir gerosios praktikos pavyzdžiais, įgyvendinant Sveiko senėjimo užtikrinimo veiksmų plano tikslus, uždavinius ir priemones*. Atkreiptinas dėmesys, kad NVO sektoriaus atstovai turi stiprius partnerius užsienyje, o tai būtų didžiulis privalumas siekiant efektyvaus Priežiūros komiteto darbo ir leistų užtikrinti anksčiau minėtos komiteto pareigos įgyvendinimą.

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas

Taip pat atkreipiame dėmesį, kad NVO yra daug lankstesni ir veikia skirtinguose sektoriuose. Šiuo metu trūksta strateginio požiūrio į Sveikatos apsaugos ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos ir Švietimo ir mokslo ministerijos įgyvendinamas priemones. Ministerijų įgyvendinamos veiklos dažnai planuojamos atskirai ir nėra užtikrinama jų sinergija. Vieno sektoriaus neribojamos NVO gali padėti rasti sritis, kuriose derinamos skirtingų sektorių priemonės leistų pasiekti norimų rezultatų.

2. Įtraukti nevyriausybinės organizacijas tarp galimų pareiškėjų ir partnerių. Dėl anksčiau pateiktų argumentų, sukauptos patirties ir aukštos kompetencijos NVO atitinka Projektų finansavimo sąlygų aprašo III skyriuje nurodytus reikalavimus pareiškėjams ir gali įgyvendinti I skyriaus 9 punkte nurodytas planuojamas finansuoti veiklas:

9.1. metodikų, rekomendacijų ir pan., skirtų pagyvenusių žmonių sveikatai stiprinti ir ligų profilaktikai, parengimą, tobulinimą, įdiegimą į praktiką;

9.2. mokymo programų profesinės sveikatos srityje parengimas ir mokymui reikalingos infrastruktūros sukūrimas;

9.3. kvalifikacijos tobulinimo kursų asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros specialistams apie pagyvenusių žmonių sveikatos išsaugojimą, stiprinimą ir ligų profilaktiką organizavimas, profesinės sveikatos specialistų kvalifikacijos tobulinimo ir gebėjimų stiprinimo sveiko senėjimo, ergonomiškai saugios darbo aplinkos užtikrinimo, profesinės sveikatos ir darbo medicinos ir pan. srityse organizavimas;

9.4. informacinių leidinių, vaizdo ir garso medžiagos, socialinės reklamos sveiko senėjimo, vyresnio amžiaus žmonių psichikos sveikatos bei profesinės sveikatos priežiūros tematika parengimas, leidimas ir platinimas, informacijos sklaidimas, viešinimas, konferencijų ir renginių organizavimas;

9.5. vyresnio amžiaus žmonių mitybos ir fizinio aktyvumo tyrimų (apklausų) atlikimas;

9.6. gerosios užsienio praktikos senatvinės silpnaprotystės profilaktikos srityje, skatinant vyresnio amžiaus žmonių fizinį aktyvumą, sklaidą (pritaikymas ir įdiegimas) Lietuvoje, informacijos sklaidai parengimas, informacijos sklaidai, visuomenės švietimas sveikatos profilaktikos, pagrindinių rizikos veiksnių bei sveikatai palankių prekių ir paslaugų temomis.

NVO turi daugiau patirties organizuoti tyrimus, ruošti metodikas, mokyti savanorius ir darbuotojus, leisti informacinius leidinius ir kt. Taip pat tikime, kad esame lankstesni nei valstybinės institucijos ir turime daugiau galimybę greičiau reaguoti į nestandartines iškilusias situacijas, skirtas asmens poreikiams.

Tinklas yra pasirengęs tolesniam bendradarbiavimui.

Direktorė

Aistė Adomavičienė